

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PEDRO CRUZ VILLALÓN
της 3ης Μαρτίου 2011¹

I — Εισαγωγή

1. Κατόπιν της διαλύσεως και της μεταγενέστερης διχοτομήσεως της Ομοσπονδιακής Τσεχικής και Σλοβακικής Δημοκρατίας, τα δύο νέα κράτη που προέκυψαν στη θέση της, η Τσεχική Δημοκρατία και η Σλοβακική Δημοκρατία, συνήψαν διεθνή συμφωνία ενόψει του συντονισμού διαφόρων πτυχών σχετικών με τις παροχές κοινωνικής ασφάλισης προσώπων εχόντων δεσμούς με αμφότερα τα κράτη. Το επιλεγέν κριτήριο για τον καθορισμό του εφαρμοστέου καθεστώτος και η αρμόδια αρχή για τη χορήγηση των παροχών αυτών είναι το κριτήριο της χώρας εγκατάστασής του εργοδότη κατά τον χρόνο της διαλύσεως της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας, ήτοι την 31η Δεκεμβρίου 1992.

2. Λόγω της εφαρμογής του καθεστώτος αυτού, οι Τσέχοι υπήκοοι οι οποίοι εργάζονταν πριν από τη διχοτόμηση για εργοδότες εγκατεστημένους στο έδαφος της σημερινής Σλοβακικής Δημοκρατίας εξακολούθησαν να υπάγονται στη νομοθεσία και την αρμοδιότητα των αρχών κοινωνικής ασφάλισης της χώρας αυτής. Το γεγονός αυτό προκάλεσε πλείονες διαφορές βάσει των οποίων δημιουργήθηκε νομολογία, η οποία έχει πλέον

σαφώς παγιωθεί από το τσεχικό συνταγματικό δικαστήριο, δυνάμει της οποίας, συνοπτικώς, οι Τσέχοι υπήκοοι οι οποίοι υπάγονται στο σλοβακικό καθεστώς, βάσει του θεμελιώδους δικαιώματος προσβάσεως σε παροχές κοινωνικής ασφάλισης, έχουν δικαίωμα να λαμβάνουν συμπληρωματική παροχή από τις τσεχικές αρχές καλύπτοντας την τυχόν διαφορά μεταξύ της σλοβακικής παροχής και της παροχής που θα δικαιούνταν εάν υπάγονταν στο τσεχικό καθεστώς.

3. Η Τσεχική Κυβέρνηση, με τις γραπτές παρατηρήσεις της στο πλαίσιο της παρούσας προδικαστικής παραπομπής, φρονεί ότι η νομολογία αυτή του συνταγματικού δικαστηρίου παραβιάζει το δίκαιο της Ένωσης. Αφενός, θεωρεί ότι η εν λόγω νομολογία συνεπάγεται διπλό υπολογισμό της ίδιας περιόδου ασφάλισης, όπερ αντίκειται στον κανονισμό 1408/71². Αφετέρου, η Τσεχική Κυβέρνηση φρονεί ότι η συμπληρωματική παροχή την οποία δικαιούνται οι Τσέχοι συνταξιούχοι χορηγείται επιλεκτικώς, βάσει σφευγικού κριτηρίου το οποίο στηρίζεται στην ιθαγένεια και την κατοικία, όπερ αντίκειται

2 — Κανονισμός (ΕΟΚ) του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ L 166, σ. 1, διορθωτικό στην ΕΕ L 200, σ. 1).

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

στα άρθρα 3 και 10 του κανονισμού 1408/71, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα του άρθρου 39 ΕΚ (νυν άρθρου 45 ΣΛΕΕ).

δυσμενείς διακρίσεις και, ειδικότερα, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων περιστάσεων της προκειμένης υποθέσεως, του περιθωρίου ελιγμών που διαθέτει ο δικαστής στο συγκεκριμένο πλαίσιο.

4. Το Nejvyšší správní soud (τσεχικό ανώτατο διοικητικό δικαστήριο), το οποίο εκφράζει τις ίδιες αμφιβολίες με την Τσεχική Κυβέρνηση, υπέβαλε στο Δικαστήριο τα δύο προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία ανέκυσαν στην παρούσα υπόθεση.

5. Κατ' ουσίαν, τούτο είναι το πρόβλημα το οποίο καλείται να επιλύσει το Δικαστήριο. Ο «εθνικός κανόνας» περί του οποίου διερωνάται το αιτούν δικαστήριο δεν είναι παρά κανόνας απορρέων από τη νομολογία του συνταγματικού δικαστηρίου, η οποία, επιπροσθέτως, επεκτείνει τα δικαιώματα των Τσέχων υπηκόων που είναι κάτοικοι της Τσεχικής Δημοκρατίας, στο πλαίσιο της ιστορικής διχοτομήσεως ενός κράτους και της διαδοχικής δημιουργίας δύο νέων κρατών. Αφετέρου, ειδικότερα, δεν πρόκειται για υπόθεση όπου ένας ιδιώτης ζητεί να εξομοιωθεί με ομάδα δικαιούχων, αλλά, αντιθέτως, για ιδιώτη που αποτελεί μέρος της ομάδας αυτής, από τον οποίο ο φορέας κοινωνικής ασφάλισης προτίθεται να στερήσει την ευνοϊκή αυτή μεταχείριση. Επομένως, το υποβληθέν ενώπιον του Δικαστηρίου ζήτημα δυσμενούς διακρίσεως τίθεται κατά κάποιον τρόπον, αντιστρόφως, σε ένα θεσμικό πλαίσιο αμφισβητούμενο και ευαίσθητο.

6. Κατά συνέπεια, η παρούσα υπόθεση μας δίδει την ευκαιρία να εξετάσουμε το ακανθώδες ζήτημα της αποκαταστάσεως των αποτελεσμάτων καταστάσεων που εισάγουν

II — Νομοθετικό πλαίσιο της Ένωσης

7. Το άρθρο 12 ΕΚ (νυν άρθρο 18 ΣΛΕΕ) ορίζει: «Εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας συνθήκης και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών της, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας».

8. Η απαγόρευση δυσμενών διακρίσεων προβλέπεται συγκεκριμένα για τους εργαζομένους στο άρθρο 39 ΕΚ, το οποίο ορίζει τα εξής:

«1. Εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της Ένωσης.

2. Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων συνεπάγεται την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας.

[...]

«9. Κατά το άρθρο 42 ΕΚ (νυν άρθρο 48 ΣΛΕΕ), το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, λαμβάνουν στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης τα αναγκαία μέτρα για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, ιδίως με τη θέσπιση ενός συστήματος που να εξασφαλίζει στους διακινούμενους εργαζομένους, μισθωτούς και μη μισθωτούς, και στους εξ αυτών έλκοντες δικαιώματα:

- α) τον συνυπολογισμό όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη από τις διαφορές εθνικές νομοθεσίες, για την κτήση και τη διατήρηση του δικαιώματος προς λήψη παροχής όπως και για τον υπολογισμό του ύψους αυτής·
- β) την καταβολή των παροχών στα πρόσωπα που κατοικούν στις επικράτειες των κρατών μελών.»

10. Τα μέτρα για τα οποία γίνεται λόγος στο άρθρο 42 ΕΚ αντανakλώνται στον κανονισμό 1408/71, το άρθρο 3 του οποίου προβλέπει ρήτρα περί απαγορεύσεως των διακρίσεων έχει ως εξής:

«1. Τα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη, και για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού, υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαύουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του, υπό την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων του παρόντος κανονισμού.

[...]

3. Το άρθρο 3, παράγραφος 3, του ίδιου κανονισμού ορίζει ότι «το πεδίο εφαρμογής των συμβάσεων κοινωνικής ασφάλισης, που εξακολουθούν να εφαρμόζονται σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 2, στοιχείο γ', επεκτείνεται σε όλα τα πρόσωπα επί των οποίων ισχύει ο παρών κανονισμός, εκτός αν προβλέπεται άλλως στο παράρτημα ΙΙΙ.»

11. Αφού διευκρινίστηκε στο άρθρο 4, παράγραφος 1, ότι οι διατάξεις του εφαρμόζονται σε παροχές λόγω αναπηρίας και γήρατος, ο κανονισμός προσθέτει στο άρθρο 6 ότι υποκαθιστά κάθε σύμβαση περί κοινωνικής ασφάλισης συνδέουσα αποκλειστικώς δύο ή περισσότερα κράτη μέλη. Η μόνη εξαίρεση του κανόνα αυτού περιλαμβάνεται προφανώς στο άρθρο 7, παράγραφος 2, το οποίο διασφαλίζει ότι εξακολουθούν να ισχύουν «ορισμένες διατάξεις συμβάσεων κοινωνικής ασφάλισης που έχουν συνάψει τα κράτη μέλη πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος κανονισμού, με την προϋπόθεση ότι είναι ευνοϊκότερες για τους δικαιούχους ή απορρέουν από ειδικές ιστορικές περιστάσεις και ότι το αποτέλεσμά τους είναι χρονικά περιορισμένο, εφόσον οι εν λόγω διατάξεις είναι καταχωρισμένες στο παράρτημα ΙΙΙ».

12. Το παρατεθέν παράρτημα ΙΙΙ, μέρος Α, υπό τον τίτλο «Διατάξεις συμβάσεων περί κοινωνικής ασφάλισης που εξακολουθούν να εφαρμόζονται κατά παρέκκλιση του άρθρου 6 του κανονισμού», προσθέτει στην παράγραφο 9 τα εξής:

«9. Τσεχική Δημοκρατία — Σλοβακία

Άρθρα 12, 20 και 33 της συμφωνίας για την κοινωνική ασφάλεια, της 29ης Οκτωβρίου 1992.»

III — Το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο

13. Το άρθρο 30 του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων και βασικών ελευθεριών της Τσεχικής Δημοκρατίας προβλέπει ότι «οι πολίτες έχουν δικαίωμα σε επαρκείς υλικές παροχές γήρατος κατά τη διάρκεια περιόδων ανικανότητας προς εργασία, όπως επίσης και σε περίπτωση απώλειας του προστάτη τους».

14. Το άρθρο 28 του νόμου 155/1995 Coll., περί των παροχών λόγω γήρατος, ορίζει ότι «ο ασφαλισμένος δικαιούται συντάξεως εφόσον συμπληρώσει την απαιτούμενη περίοδο ασφαλίσεως και το προβλεπόμενο όριο ηλικίας, καθώς και, κατά περίπτωση, εφόσον πληροί τις λοιπές προβλεπόμενες στον παρόντα νόμο προϋποθέσεις».

15. Η διεθνής σύμβαση περί κοινωνικής ασφαλίσεως μεταξύ της Τσεχικής και της Σλοβακικής Δημοκρατίας, υπογραφείσα στις 29 Οκτωβρίου 1992, προβλέπει στο άρθρο 20 ότι «περίοδος ασφαλίσεως συμπληρωθείσα προ της ημερομηνίας της διαλύσεως της Τσεχικής και Σλοβακικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας θεωρείται περίοδος ασφαλίσεως στο συμβαλλόμενο κράτος στην επικράτεια του οποίου έχει την έδρα του ο εργοδότης του συγκεκριμένου υπηκόου κατά την ημερομηνία της διαλύσεως της Τσεχικής και Σλοβακικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας ή κατά την πλέον πρόσφατη ημερομηνία προ της ημερομηνίας διαλύσεως».

16. Κατά συνέπεια, κατ' εφαρμογήν της παραπεμπτικής συμβάσεως, οι Τσέχοι και Σλοβάκοι εργαζόμενοι οι οποίοι κατοικούν επί του τσεχικού εδάφους, αλλά των οποίων ο εργοδότης είναι εγκατεστημένος στο σλοβακικό

έδαφος, εξακολουθούν να υπάγονται στο καθεστώς και στην αρμοδιότητα των αρχών της Σλοβακικής Δημοκρατίας. Αντιθέτως, οι Τσέχοι και Σλοβάκοι εργαζόμενοι οι οποίοι κατοικούν επί του τσεχικού εδάφους, αλλά των οποίων ο εργοδότης είναι εγκατεστημένος στο τσεχικό έδαφος, υπάγονται στις ρυθμίσεις και στην αρμοδιότητα των αρχών της Τσεχικής Δημοκρατίας.

17. Με την από 25 Ιανουαρίου 2005³ απόφαση, το τσεχικό συνταγματικό δικαστήριο επιβεβαίωσε τη νομοθεσία που είχε παγιωθεί πριν από την ένταξη της Τσεχικής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁴, δυνάμει της οποίας οι Τσέχοι υπήκοοι οι οποίοι υπάγονται στο καθεστώς και στην αρμοδιότητα των αρχών της Σλοβακικής Δημοκρατίας, βάσει των διατάξεων του άρθρου 30 του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων και βασικών ελευθεριών της Τσεχικής Δημοκρατίας⁵, δύνανται να απαιτήσουν τη συμπλήρωση της συντάξεως που τους αναλογεί, κατ' εφαρμογήν της από 29 Οκτωβρίου 1992 συμβάσεως. Κατά το συνταγματικό δικαστήριο, «όταν υπήκοος της Τσεχικής Δημοκρατίας πληροί τις εκ του νόμου προϋποθέσεις χορηγήσεως προς αυτόν παροχής λόγω γήρατος και το δικαίωμα αυτό αντιστοιχεί, σύμφωνα με την εθνική (τσεχική) νομοθεσία, σε μεγαλύτερη παροχή από την προκύπτουσα δυνάμει της [τσεχο-σλοβακικής] συμβάσεως, απόκειται [στον τσεχικό φορέα κοινωνικής ασφαλίσεως] να διασφαλίσει τη χορήγηση συντάξεως ποσού αντιστοιχούντος στη μεγαλύτερη παροχή σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ήτοι να αποφασίσει

3 — Απόφαση αριθ. III. ÚS 252/04 (τόμος 36, αριθ. 16, σ. 173).

4 — Βλ. απόφαση της 3ης Ιουνίου 2003, αριθ. II. ÚS 405/02 (τόμος 30, αριθ. 80, σ. 245).

5 — Ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και βασικών ελευθεριών της Τσεχικής Δημοκρατίας είναι αυτοτελές κείμενο, θεσπισθέν το 1991 και επικυρωθέν με την απόφαση του τσεχικού εθνικού συμβουλίου (Αριθ. 2/1993 Rec.), στο οποίο το άρθρο 112 του τσεχικού Συντάγματος προσδίδει συνταγματική ισχύ.

τη συμπλήρωση του ποσού της συντάξεως που χορηγεί το άλλο συμβαλλόμενο μέρος, λαμβάνοντας υπόψη το ποσό της συντάξεως που χορηγείται δυνάμει της [τσεχο-σλοβακικής] συμβάσεως από το άλλο συμβαλλόμενο μέρος ούτως ώστε να μην καταλήγει σε χορήγηση δύο συντάξεων του ίδιου είδους και για την ίδια αιτία από δύο διαφορετικούς [φορείς κοινωνικής ασφαλίσεως]».

18. Από την απόφαση αυτή προκύπτει επίσης ότι την καταβολή της παροχής, η οποία εναπόκειται στον τσεχικό φορέα κοινωνικής ασφαλίσεως, μπορούν να εισπράξουν μόνον όσοι έχουν, σωρευτικώς, την τσεχική ιθαγένεια και την κατοικία τους στο έδαφος της Τσεχικής Δημοκρατίας.

IV — Το ιστορικό της διαφοράς και η ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου διαδικασία

19. Η Marie Landtovà, τσεχικής υπηκοότητας, εργάστηκε στο έδαφος της πρώην ομοσπονδιακής τσεχο-σλοβακικής Δημοκρατίας από το 1964 μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1992. Από την τελευταία αυτή ημερομηνία, η οποία αντιστοιχεί στη διάλυση της Τσεχοσλοβακίας, η Marie Landtovà εργάστηκε μέχρι τις 31 Αυγούστου 1993 στο έδαφος της Σλοβακικής Δημοκρατίας. Στη συνέχεια, μετακινήθηκε στην Τσεχική Δημοκρατία όπου και εργάστηκε μέχρι την ημερομηνία συνταξιοδοτήσεώς της.

20. Το 2002, ο σλοβακικός φορέας κοινωνικής ασφαλίσεως χορήγησε στη Marie Landtovà σύνταξη μερικής αναπηρίας, καλύπτουσα, σύμφωνα με την τσεχο-σλοβακική σύμβαση της 29ης Οκτωβρίου 1992, την περίοδο ασφαλίσεως μεταξύ 1964 και 31ής Αυγούστου 1993.

21. Το 2006, ο τσεχικός φορέας κοινωνικής ασφαλίσεως (στο εξής: CSSA) χορήγησε στην προσφεύγουσα σύνταξη γήρατος, καλύπτουσα την περίοδο ασφαλίσεως από τις 31 Αυγούστου 1993, ημερομηνία από την οποία η Marie Landtovà άρχισε να διαμένει επί του τσεχικού εδάφους. Ο CSSA αρνήθηκε ρητώς να χορηγήσει τη συμπληρωματική παροχή την οποία διασφαλίζει η νομολογία του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου στους Τσέχους υπηκόους οι οποίοι κατοικούν στην Τσεχία. Κατά συνέπεια, η διοικητική απόφαση περιορίστηκε στην αυστηρή εφαρμογή του κριτηρίου του υπολογισμού, το οποίο τίθεται με το άρθρο 20 της προαναφερθείσας τσεχο-σλοβακικής συμβάσεως της 29ής Οκτωβρίου 1992.

22. Αφού η απόφαση του CSSA αποτέλεσε το αντικείμενο προσφυγής, το Městský soud v Praze (στο εξής: πρωτοδικείο της Πράγας) ακύρωσε την προσβαλλομένη απόφαση, επιβάλλοντας στις αρχές να συμμορφωθούν με τη νομολογία του συνταγματικού δικαστηρίου. Κατά το πρωτοδικείο της Πράγας, ο CSSA υποχρεούνταν να διασφαλίσει ώστε κάθε Τσέχος υπήκοος ο οποίος είναι κάτοικος Τσεχίας να λαμβάνει συμπληρωματική παροχή καλύπτουσα τη διαφορά μεταξύ του ποσού της αντιστοιχούσας σε αυτόν σλοβακικής παροχής και του ποσού της παροχής την οποία θα δικαιούνταν αν υπαγόταν στο τσεχικό καθεστώς κοινωνικής ασφαλίσεως.

Αυτή είναι η περίπτωση της Marie Landtovà. Κατά συνέπεια, το πρωτοδικείο της Πράγας έκρινε ότι η παροχή λόγω γήρατος την οποία χορήγησε ο CSSA στην προσφεύγουσα πρέπει να συμπληρωθεί ώστε να εξισωθεί με το ποσό το οποίο θα δικαιούνταν η προσφεύγουσα εάν είχε συμπληρώσει ολόκληρη την περίοδο ασφαλίσεως έως τις 31 Δεκεμβρίου 1992 υπό το καθεστώς κοινωνικής ασφαλίσεως της Τσεχικής Δημοκρατίας.

23. Ο CSSA υπέβαλε αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως του πρωτοδικείου της Πράγας ενώπιον του Nejvyšší správní soud, επικαλούμενος, προς στήριξη της αιτήσεώς του αναιρέσεως, τον κανονισμό 1408/71 και την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, όπως γενικώς κατοχυρώνεται με τις ιδρυτικές συνθήκες. Το Nejvyšší správní soud έκανε δεκτή την αίτηση αναιρέσεως, επιβεβαίωσε τα προβληθέντα από τον CSSA επιχειρήματα και ανέπεμψε την υπόθεση στο πρωτοδικείο της Πράγας.

24. Κρίνοντας για δεύτερη φορά την υπόθεση, το πρωτοδικείο της Πράγας επανέλαβε εντούτοις την αρχική του απόφαση, απορρίπτοντας την ερμηνεία του Nejvyšší správní soud. Ο CSSA άσκησε εκ νέου αίτηση αναιρέσεως κατά της δεύτερης αυτής αποφάσεως του πρωτοδικείου της Πράγας, προβάλλοντας τα προβληθέντα στο πλαίσιο της πρώτης αναιρετικής διαδικασίας επιχειρήματα. Στο πλαίσιο της δεύτερης αυτής αιτήσεως αναιρέσεως, το Nejvyšší správní soud αποφάσισε να υποβάλει τα παρόντα προδικαστικά ερωτήματα ενώπιον του Δικαστηρίου.

V — Τα προδικαστικά ερωτήματα και η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία

25. Η αίτηση του Nejvyšší správní soud για έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 16 Οκτωβρίου 2009, αφορά τα εξής δύο προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το σημείο 6 του μέρους Α του παραρτήματος III σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του κανονισμού του Συμβουλίου (ΕΟΚ) 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που δικαιοδοτούνται εντός της Κοινότητας, κατά το οποίο εξακολουθεί να εφαρμόζεται το κριτήριο για τον καθορισμό του διαδόχου κράτους που είναι αρμόδιο να λάβει υπόψη τις πραγματοποιηθείσες περιόδους ασφαλίσεως των μισθωτών έως την 31η Δεκεμβρίου 1992 υπό το σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως της πρώην Τσεχικής και Σλοβακικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας, την έννοια ότι απαγορεύει την εφαρμογή διατάξεως της εθνικής νομοθεσίας κατά την οποία ο τσεχικός φορέας κοινωνικής ασφαλίσεως οφείλει να λάβει υπόψη στο σύνολό της, όσον αφορά το δικαίωμα σε παροχή και τον ορισμό του ποσού αυτής, την περίοδο ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκε εντός της επικράτειας της πρώην Τσεχικής και Σλοβακικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας έως την 31η Δεκεμβρίου 1992, παρά το γεγονός ότι, σύμφωνα με το προαναφερθέν κριτήριο, αρμόδιος για την αναγνώριση είναι ο φορέας κοινωνικής ασφαλίσεως της Σλοβακικής Δημοκρατίας;

- 2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, έχει το άρθρο 12 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, παράγραφος 1, 10 και 46 του κανονισμού του Συμβουλίου (ΕΟΚ) 1408/71, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, την έννοια ότι απαγορεύει περίοδο ασφαλίσεως συμπληρωθείσα υπό το σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως της πρώην Τσεχικής και Σλοβακικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας έως την 31η Δεκεμβρίου 1992, η οποία έχει ήδη ληφθεί υπόψη προς το σκοπό χορηγήσεως παροχής υπό το σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως της Σλοβακικής Δημοκρατίας, σύμφωνα με την προαναφερθείσα εθνική διάταξη, να λαμβάνεται υπόψη στο σύνολό της για την θεμελίωση δικαιώματος για παροχή λόγω γήρατος και για τον καθορισμό του ύψους της εν λόγω παροχής, αποκλειστικώς για τους κατοίκους-υπηκόους της Τσεχικής Δημοκρατίας»

VI — Παραδεκτό

28. Η Σλοβακική Δημοκρατία φρονεί ότι το προδικαστικό ερώτημα δεν είναι παραδεκτό, διότι αφορά υποθετική περίπτωση. Καθόσον η υπό κρίση υπόθεση αφορά το συμβατό της τσεχικής ρυθμίσεως με την αρχή της Ένωσης περί απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, η Σλοβακική Δημοκρατία θεωρεί ότι η Marie Landtovà δεν είναι το θύμα αλλά η δικαιούχος της προβαλλομένης διακρίσεως. Συγκεκριμένα, η νομολογία του συνταγματικού δικαστηρίου διασφαλίζει τη συμπληρωματική παροχή της συντάξεως γήρατος στους Τσέχους υπηκόους, όπως η προσφεύγουσα. Συνεπώς, και πάντοτε κατά την άποψη της Σλοβακικής Κυβερνήσεως, το προβληθέν στην υπό κρίση υπόθεση ζήτημα είναι ενδιαφέρον μόνο στο πλαίσιο διαδικασίας κινηθείσας από ιδιώτη ο οποίος δεν δύναται να λάβει τη συμπληρωματική παροχή την οποία δικαιούνται, επί του παρόντος, τα ευρισκόμενα στην κατάσταση της Marie Landtovà πρόσωπα.

26. Ο εκπρόσωπος της Marie Landtovà, η Τσεχική Δημοκρατία, η Σλοβακική Δημοκρατία, καθώς και η Επιτροπή κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις.

27. Ο εκπρόσωπος της Τσεχικής Δημοκρατίας και ο εκπρόσωπος της Επιτροπής ανέπτυξαν προφορικές παρατηρήσεις κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 25ης Νοεμβρίου 2010.

29. Το Δικαστήριο έχει κρίνει επίσης ότι, σε εξαιρετικές περιστάσεις, μπορεί να εξετάζει τις συνθήκες υπό τις οποίες του ζητήθηκε από το εθνικό δικαστήριο να εκδώσει προδικαστική απόφαση, προκειμένου να ελέγξει κατά πόσον είναι αρμόδιο να απαντήσει. Το Δικαστήριο δύναται να αρνηθεί να δώσει απάντηση σε προδικαστικό ερώτημα μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η απόφαση την οποία ζητεί το εθνικό δικαστήριο ως προς την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου δεν έχει σχέση με υπαρκτή διαφορά ή με το αντικείμενο της

διαφοράς της κύριας δίκης ή όταν το πρόβλημα είναι αόριστο ή υποθετικό⁶.

πρέπει να αντληθούν από τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο περιήλθαν ενώπιον του Δικαστηρίου τα ερωτήματα αυτά.

30. Εντούτοις, δεν πρόκειται περί αυτού στην προκειμένη υπόθεση. Μολονότι η Marie Landtová είναι η δικαιούχος και δεν αποκλείεται της επίδικης ρυθμίσεως, υπενθυμίζεται ότι ο κανόνας επί του οποίου βασίζεται η αξίωσή της τέθηκε εντόνως εν αμφιβόλω από τον CSSA και από το Nejvyšší správní soud. Εν προκειμένω, δεν πρόκειται για προσφεύγουσα η οποία προσφεύγει ενώπιον της δικαιοσύνης αορίστως ή για δικαστήριο το οποίο διερωτάται επί νομικών θεμάτων που δεν έχουν σχέση με τα πραγματικά περιστατικά της συγκεκριμένης υποθέσεως. Αντιθέτως, η διαδικασία από την οποία προέκυψαν τα προδικαστικά ερωτήματα αφορά δεύτερη αίτηση αναιρέσεως, προκύπτουσα από διαφωνία μεταξύ δύο τσεχικών δικαστηρίων, η οποία αντανακλάται ήδη σε τρεις διαφορετικές αποφάσεις, στο πλαίσιο πάγιας και, όπως είδαμε, αμφιλεγόμενης νομολογίας του συνταγματικού δικαστηρίου. Είναι σαφές ότι το Nejvyšší správní soud υποβάλλει την αίτηση για έκδοση προδικαστικής αποφάσεως για να κρίνει ένα νομικό ζήτημα το οποίο έχει προκαλέσει μακρά ένδικη διαδικασία μεταξύ της Marie Landtová και των αρχών της χώρας της και μπορεί θεμιτώς να ειπωθεί ότι και άλλες διαδικασίες αφορούν το ζήτημα αυτό.

31. Τούτο πρέπει να αρκεί προς απόρριψη του υποθετικού χαρακτήρα της παρούσας υποθέσεως, ανεξαρτήτως των συνεπειών που

VII — Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

32. Το πρώτο υποβληθέν από το Nejvyšší správní soud ερώτημα αφορά το συμβατό της νομολογίας του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου με τον κανονισμό 1408/71. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η χορήγηση συμπληρωματικής παροχής υπέρ του δικαιούχου παροχής κοινωνικής ασφάλισεως είναι το αποτέλεσμα διπλού υπολογισμού της ίδιας περιόδου ασφαλίσεως, κατά την έννοια του άρθρου 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71.

33. Συγκεκριμένα, η διάταξη αυτή προβλέπει μέθοδο υπολογισμού η οποία βασίζεται στον αναλογικό συσχετισμό του συνολικού ποσού της παροχής σε σχέση με τα διάφορα καθεστώτα κοινωνικής ασφαλίσεως στα οποία υπαγόταν ο δικαιούχος κατά τη διάρκεια των ετών ασφαλίσεώς του. Προς αποφυγή υπερεκτιμήσεως ή υποτιμήσεως της συνολικής παροχής, η προαναφερθείσα διάταξη υπολογίζει κάθε περίοδο ασφαλίσεως σε κάθε κράτος μέλος κατ' αναλογία, χωρίς να μπορεί να συνυπολογισθεί συγχρόνως η ίδια περίοδος σύμφωνα με δύο ή περισσότερα εθνικά συστήματα. Η εφαρμογή διαφόρων καθεστώτων στην ίδια περίοδο ασφαλίσεως καθιστά δυνατό, προδήλως, τον αντικειμενικό αναλογικό συσχετισμό.

6 — Βλ., συναφώς και μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1981, 244/80, Foglia (Συλλογή 1981, σ. 3045, σκέψη 21), της 13ης Μαρτίου 2001, C-379/98, PreussenElektra (Συλλογή 2001, σ. I-2099, σκέψη 39), και της 23ης Απριλίου 2009, C-544/07, Rüffler (Συλλογή 2009, σ. I-3389, σκέψη 37).

34. Η Τσεχική Δημοκρατία φρονεί ότι το τσεχικό συνταγματικό δικαστήριο, διασφαλίζοντας στους Τσέχους υπηκόους που είναι κάτοικοι Τσεχίας την καταβολή συμπληρωματικής παροχής, βάσει της οποίας καλύπτεται η διαφορά μεταξύ σλοβακικής και τσεχικής παροχής, υποχρεώνει τον CSSA να προβαίνει σε διπλό υπολογισμό της ίδιας περιόδου ασφαλίσεως ο οποίος δεν συνάδει με το άρθρο 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71. Επιπλέον, η συμπληρωματική αυτή παροχή αλλοιώνει, κατά την Τσεχική Δημοκρατία, τον κανόνα του άρθρου 10 της τσεχο-σλοβακικής συμβάσεως της 29ης Οκτωβρίου 1992, ο οποίος καθορίζει το εφαρμοστέο καθεστώς και τις αρμόδιες αρχές στον τομέα των παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως. Δυνάμει του άρθρου 7 του κανονισμού 1408/71, η εν λόγω σύμβαση επικυρώθηκε στο πλαίσιο του παραρτήματος III, μέρος Α. Επομένως, το συνταγματικό δικαστήριο τροποποιεί το οικονομικό ποσό το οποίο δικαιούται ο δικαιούχος δυνάμει της τσεχο-σλοβακικής συμβάσεως (εφόσον πρόκειται για χορήγηση δικαιώματος σε συμπληρωματική παροχή αυξάνουσα το τελικό ποσό), καθώς και το κριτήριο της αρμοδιότητας (εφόσον, σε περίπτωση κατά την οποία, όπως εν προκειμένω, οι σλοβακικές αρχές είναι αρμόδιες για τη χορήγηση της παροχής, μόνον οι τσεχικές αρχές δύνανται να χορηγήσουν τη συμπληρωματική παροχή).

35. Μολονότι βάσει της κατά γράμμα διατυπώσεως του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου μπορεί να νοηθεί ότι η επίμαχη συμπληρωματική παροχή αλλοιώνει το σύστημα υπολογισμού του άρθρου 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, είναι βέβαιον ότι, για τους κατωτέρω εκτιθέμενους λόγους, η εν λόγω συμπληρωματική παροχή δεν έχει τέτοιο αποτέλεσμα.

36. Πρώτον, και από τυπικής απόψεως, παρατηρείται ότι η συμπληρωματική παροχή την οποία δικαιούνται οι Τσέχοι υπήκοοι που είναι κάτοικοι Τσεχίας δεν είναι παροχή υπολογιζόμενη κατά την εκκαθάριση της γενικής παροχής, αλλά υπολογίζεται μετά την πραγματοποίηση της γενικής αυτής παροχής. Ήτοι, ο δικαιούχος παροχής υπαγόμενης στον κανονισμό 1408/71 και την τσεχο-σλοβακική σύμβαση πρέπει, πρώτον, να απευθυνθεί στις καθοριζόμενες με την εν λόγω ρύθμιση αρχές και να υπολογίζει το αντίστοιχο ποσό, σύμφωνα με τις διατάξεις της. Κατόπιν της πράξεως αυτής, τίθεται το ζήτημα του τυχόν δικαιώματος στη συμπληρωματική παροχή, όπως προβλέπεται στη νομολογία του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου. Κατά συνέπεια, πρόκειται για συμπληρωματική παροχή υπό αυστηρή έννοια ή, με άλλα λόγια, για μια *διόρθωση* του ποσού της παροχής, προς τα άνω, η οποία δεν αποσκοπεί στη μεταβολή της μεθόδου υπολογισμού, αλλά της νομικής θέσεως του δικαιούχου. Επιπλέον, η συμπληρωματική αυτή παροχή δεν χορηγείται αυτεπαγγέλτως, αλλά κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου, εφόσον πρόκειται για παρεπόμενο δικαίωμα το οποίο έπεται της γενικής παροχής.

37. Υπό αυτό το πρίσμα, η επίδικη νομολογία δεν αντίκειται στους κανόνες της τσεχο-σλοβακικής συμβάσεως, εφόσον οι κανόνες αυτοί εφαρμόζονται πλήρως. Το αποτέλεσμα της συμπληρωματικής παροχής δεν διακυβεύει το εφαρμοστέο καθεστώς ή την αρμοδιότητα των καθοριζόμενων με την τσεχο-σλοβακική σύμβαση αρχών, αλλά καθιστά αντιθέτως δυνατή την αξίωση παρεπόμενης παροχής από άλλον φορέα κοινωνικής ασφαλίσεως επιπλέον της γενικής παροχής. Εξάλλου, αντίθετη λύση συνεπάγεται μείωση του ποσού της παροχής λόγω εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, όπερ δυσκόλως συνάδει

με τη νομολογία του Δικαστηρίου⁷. Κατά συνέπεια, θεωρώ ότι η νομολογία του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου δεν αντίκειται στο καθεστώς εκκαθαρίσεως της παροχής του άρθρου 45 του κανονισμού 1408/71, ούτε στο καθεστώς της τσεχο-σλοβακικής συμβάσεως. Αντιθέτως, η συμπληρωματική παροχή την οποία μπορούν τυχόν να αξιώνουν οι Τσέχοι υπήκοοι που είναι κάτοικοι Τσεχίας συνιστά πρόσθετη οικονομική παροχή η οποία δεν θίγει την εφαρμογή των προαναφερθέντων κανόνων.

αντιστοιχεί σε άλλο κράτος μέλος και της παροχής που θα δικαιούνταν στο κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοοι.

VIII — Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

38. Συνεπώς, για τους προεκτεθέντες λόγους, φρονώ ότι ο κανονισμός 1408/1971 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν απαγορεύει εθνική νομολογία δυνάμει της οποίας οργανισμός κοινωνικής ασφάλισης πρέπει να χορηγεί συμπληρωματική παροχή στους υπηκόους-κατοίκους της χώρας αυτής οι οποίοι τη ζητούν, το ποσό της οποίας ισodυναμεί με τη διαφορά της παροχής που τους

39. Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, τελικώς, να διευκρινιστεί αν η προπαρατεθείσα νομολογία του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου συνάδει με την αρχή της Ένωσης περί της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας και κατοικίας. Μολονότι η επίδικη συμπληρωματική παροχή δεν συνεπάγεται διπλό υπολογισμό της ίδιας περιόδου ασφαλίσεως, προκύπτει ότι, όπως διευκρινίστηκε, η νομολογία του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου, επί της οποίας βασίζεται, περιορίζει το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της στους Τσέχους υπηκόους που είναι κάτοικοι Τσεχίας. Κατά συνέπεια, πρόκειται για συμπληρωματική παροχή, της οποίας δικαιούχοι είναι μόνον οι Τσέχοι υπήκοοι οι οποίοι, επιπροσθέτως, κατοικούν επί του τσεχικού εδάφους, αποκλεισμένων όλων των λοιπών υπηκόων της Ένωσης.

7 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 9ης Ιουνίου 1964, 92/63, Nonnenmacher (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 1115)· της 9ης Ιουλίου 1980, 807/79, Gravina (Συλλογή τόμος 1980, σ. 449, σκέψη 7)· της 25ης Φεβρουαρίου 1986, 254/84, De Jong (Συλλογή 1986, σ. 671, σκέψη 15)· της 5ης Ιουλίου 1988, Borowitz, 21/87 (Συλλογή 1988, σ. 3715, σκέψη 24)· της 14ης Δεκεμβρίου 1989, C-168/88, Dammer (Συλλογή 1989, σ. 4553, σκέψη 21)· της 7ης Φεβρουαρίου 1991, C-227/89, Rönfeldt (Συλλογή 1991, σ. I-323, σκέψη 26)· της 7ης Ιουλίου 1992, C-370/90 Singh (Συλλογή 1992, σ. I-4265, σκέψη 23)· της 28ης Απριλίου 1994, C-305/92, Hoorn (Συλλογή 1994, σ. I-1525, σκέψη 16), και της 5ης Φεβρουαρίου 2002, C-277/99, Kaske (Συλλογή 2002, σ. I-1261, σκέψη 37).

40. Πρώτον, θα ασχοληθώ διαδοχικώς με τις δύο πτυχές επί των οποίων βασίζεται η εισάγουσα δυσμενή διάκριση συμπεριφορά και ήδη μπορώ να διευκρινίσω ότι θα καταλήξω στο ότι η απαγορευόμενη διάκριση υφίσταται. Στη συνέχεια, για να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, θα εξετάσω το σιωπηρώς τιθέμενο, αλλά αναπόφευκτο,

ζήτημα του περιθωρίου εκτιμήσεως που διαθέτει το αιτούν δικαστήριο όταν πρόκειται να αντλήσει τις συνέπειες από την τυχόν απόντηση του Δικαστηρίου.

41. Όπως θα εκτεθεί κατωτέρω, το γεγονός ότι η συμπληρωματική παροχή περιορίζεται μόνο σε μια ομάδα υπηκόων προκαλεί αμφιβολίες ως προς το συμβατό της με το άρθρο 3 του κανονισμού 1408/71, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 39 ΕΚ. Σε περίπτωση επιβεβαιώσεως της υπάρξεως δυσμενούς διακρίσεως, πρέπει να κριθεί ότι η συμπληρωματική παροχή δεν συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης. Ωστόσο, το πλαίσιο εντός του οποίου ανέκυψε η υπό κρίση υπόθεση χρήζει ορισμένων πρόσθετων διευκρινίσεων. Η συμπληρωματική παροχή απορρέει από νομολογία του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου η οποία προβαίνει σε ερμηνεία θεμελιώδους δικαιώματος και επεκτείνει το πεδίο προστασίας του δικαιώματος. Η απόφαση που θα δώσει το Δικαστήριο πρέπει να λάβει το γεγονός αυτό υπόψη και, επομένως, προτείνω να δοθεί απάντηση προσαρμοσμένη στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως, από απόψεως, μεταξύ άλλων, των αρνητικών συνεπειών επί της καταστάσεως της Marie Landtová τις οποίες μπορεί να συνεπάγεται απάντηση του Δικαστηρίου, παρεμφερής με την προηγούμενης προταθείσα.

A — Οι προβαλλόμενες δυσμενείς διακρίσεις

42. Η Τσεχική Κυβέρνηση, η Σλοβακική Κυβέρνηση και η Επιτροπή συμφωνούν ως προς το ότι συμπληρωματική παροχή όπως στην προκειμένη περίπτωση, η οποία περιορίζεται αποκλειστικώς στους Τσέχους υπηκόους που είναι κάτοικοι Τσεχίας, αντίκειται στην

αρχή περί απαγορεύσεως των διακρίσεων της Ένωσης. Βασίζουν, ειδικότερα, τη θέση τους στα άρθρα 3 και 10 του κανονισμού 1408/71, ο οποίος καθιερώνει την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα του άρθρου 39 ΕΚ, το οποίο απαγορεύει κάθε εμπόδιο που εισάγει δυσμενείς διακρίσεις στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων.

43. Η προβαλλόμενη δυσμενής διάκριση είναι διπλή: η νομολογία του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου προβλέπει ως σωρευτική προϋπόθεση για τη χορήγηση της συμπληρωματικής παροχής την τσεχική ιθαγένεια και την κατοικία επί του τσεχικού εδάφους. Όπως θα εκτεθεί, αμφότερες οι προϋποθέσεις, μολονότι υπάγονται σε διαφορετικούς κανόνες, αντίκεινται επίσης στο δίκαιο της Ένωσης.

1. Η διάκριση λόγω ιθαγενείας

44. Δυνάμει του άρθρου 3 του κανονισμού 1408/71, τα πρόσωπα για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαύουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από την νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του. Τελικώς, πρόκειται για υποχρέωση μη διακρίσεως λόγω ιθαγενείας η οποία διευκρινίζει, στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, μια έννοια την οποία αντανακλά το άρθρο 39 ΕΚ. Ο κανόνας αυτός συνεπάγεται, όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή, ότι τα κράτη μέλη δεν δύνανται να λαμβάνουν μέτρα εισάγοντα αδικαιολόγητες διακρίσεις μεταξύ υπηκόων

της Ένωσης. Επομένως, δεν πρόκειται για απαγόρευση όλων των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, αλλά αυτών οι οποίες δεν δικαιολογούνται από συγκεκριμένους λόγους⁸.

45. Πρώτον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η επίδικη συμπληρωματική παροχή αποτελεί παροχή αποκλειστικώς αναγνωριζόμενη υπέρ των Τσέχων υπηκόων. Συνεπώς, το επίδικο μέτρο εισάγει σαφώς δυσμενείς διακρίσεις. Στη συνέχεια, πρέπει να καθορισθεί αν η διαφορετική μεταχείριση δικαιολογείται από αντικειμενικό και εύλογο λόγο. Συναφώς, μολονότι διάκριση λόγω ιθαγενείας, ως εκ της φύσεώς της, δικαιολογείται μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις, κανείς από τους διαδίκους της κύριας δίκης, ούτε η Σλοβακική Κυβέρνηση ούτε η Επιτροπή, προσκόμισε λυσιτελή στοιχεία προς στήριξη της μιας ή της άλλης απόψεως. Μόνον η Επιτροπή προσπάθησε να αναλύσει τον εισάγοντα διακρίσεις χαρακτήρα της προϋποθέσεως περί ιθαγενείας που πρέπει να πληροί ο δικαιούχος της συμπληρωματικής παροχής, αλλά με τα επιχειρήματά της απλώς υποστηρίζει ότι το μέτρο δεν δικαιολογείται.

46. Η νομολογία του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου βασίζει προφανώς την προϋπόθεση της ιθαγενείας στο γράμμα του άρθρου 30 του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων και βασικών ελευθεριών της Τσεχικής Δημοκρατίας, στο οποίο γίνεται απλώς

λόγος στους «πολίτες». Η διατύπωση αυτή περιορίζει μόνο στους Τσέχους υπηκόους το ευεργέτημα του θεμελιώδους δικαιώματος σε παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως, όπερ δικαιολογεί γιατί η επίδικη συμπληρωματική παροχή, της οποίας νομική βάση αποτελεί η εν λόγω διάταξη, αφορά μόνον αυτή την ομάδα προσώπων. Ωστόσο, το άμεσο νομικό αποτέλεσμα της νομολογίας αυτής είναι η θέσπιση διακρίσεως λόγω ιθαγενείας, την οποία δέχεται το δίκαιο της Ένωσης μόνον όταν είναι προσηκόντως δικαιολογημένη. Η κατά γράμμα ερμηνεία, βάσει του κειμένου του τσεχικού χάρτη, στην οποία προέβη το συνταγματικό δικαστήριο, δεν είναι αρκούντως λυσιτελής για να δικαιολογήσει διαφορετική μεταχείριση, όπως την επίδικη, τουλάχιστον υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης.

47. Κατά συνέπεια και ελλείψει άλλων προβληθέντων κατά τη διαδικασία επιχειρημάτων, θεωρώ ότι το προσωπικό πεδίο εφαρμογής το οποίο αναγνωρίζεται στην επίδικη συμπληρωματική παροχή στερείται αντικειμενικής και εύλογου δικαιολογίας.

2. Η διάκριση λόγω κατοικίας

48. Όπως προαναφέρθηκε, η χορήγηση της επίδικης συμπληρωματικής παροχής προϋποθέτει ότι οι δικαιούχοι της πληρούν μια πρόσθετη προϋπόθεση: να έχουν μόνιμη κατοικία στο έδαφος της Τσεχικής Δημοκρατίας. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί επίσης να

8 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 28ης Ιουνίου 1978, 1/78, Kenny (Συλλογή τόμος 1978, σ. 461)· της 20ής Ιανουαρίου 2005, C-302/02, Laurin Effing (Συλλογή 2005, σ. I-553), και της 18ης Ιανουαρίου 2007, C-332/05, Celozzi (Συλλογή 2007, σ. I-563).

μάθει αν η δεύτερη αυτή προϋπόθεση συνάδει με την αρχή περί απαγορεύσεως των διακρίσεων της Ένωσης.

49. Κατά το δίκαιο της Ένωσης, οι προϋποθέσεις κατοικίας υπάγονται σε διαφορετικούς κανόνες απ' ό,τι οι ρήτρες ιθαγενείας. Ασφαλώς, το άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71 απαγορεύει στα κράτη μέλη να συνδέουν τη χορήγηση παροχής κοινωνικής ασφάλισης από την κατοικία του δικαιούχου στο έδαφός τους. Πάντως, τόσο το παράγωγο δίκαιο όσο και η νομολογία του Δικαστηρίου εξετάζουν επιεικέστερα τις προϋποθέσεις κατοικίας από τις ρήτρες ιθαγενείας. Εξάλλου, η προσέγγιση ποικίλλει αναλόγως του είδους της παροχής⁹. Κατ' αρχάς, το άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71 διευκρινίζει ότι η απαγόρευση των ρητρών κατοικίας εφαρμόζεται, εκτός αν ο κανονισμός ορίζει άλλως, στις εις χρήμα παροχές αναπηρίας, γήρατος ή επιζώντων, στις συντάξεις εργατικών ατυχημάτων ή επαγγελματικής ασθένειας και στα επιδόματα θανάτου. Όταν οι εξεταζόμενες από το Δικαστήριο προϋποθέσεις κατοικίας εφαρμόζονται σε διαφορετικές παροχές από τις απαριθμούμενες στο άρθρο 10, όπως σε μη ανταποδοτικές παροχές, το νομικό πλαίσιο αναφοράς και η ένταση του ελέγχου ποικίλλουν.

50. Στην προκειμένη περίπτωση, η επίδικη συμπληρωματική παροχή αποτελεί παροχή κατά την έννοια του κανονισμού 1408/71, καθόσον, πρώτον, χορηγείται σε σχέση με νομικώς καθοριζόμενη κατάσταση, ανεξαρτήτως οποιασδήποτε ατομικής και διακριτικής εκτίμησης των προσωπικών αναγκών, και, δεύτερον, αφορά έναν από τους ρητώς αναφερόμενους στο άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού κινδύνους, ήτοι το γήρας. Εντούτοις, πρόκειται ακριβώς για έναν από τους απαριθμούμενους στο άρθρο 10 κινδύνους, δυνάμει του οποίου απαγορεύονται οι ρήτρες κατοικίας που αφορούν τις απαριθμούμενες στο εν λόγω άρθρο παροχές.

51. Κατόπιν των προεκτεθέντων επιχειρημάτων, επισημαίνεται ότι η προϋπόθεση κατοικίας την οποία επιβάλλει η νομολογία του στεχικού συνταγματικού δικαστηρίου συνιστά μέτρο που εισάγει δυσμενή διάκριση, η νομιμότητα του οποίου δύναται να γίνει δεκτή μόνο σε περίπτωση κατά την οποία δικαιολογείται αντικειμενικώς και ευλόγως. Εντούτοις, όπως εκτέθηκε στα σημεία 45 και 46 των προτάσεων αυτών, κανένα από τα στοιχεία της δικογραφίας δεν δικαιολογεί το μέτρο αυτό. Επιπλέον, όσον αφορά την προϋπόθεση κατοικίας, τα στοιχεία τα οποία διαθέτουμε είναι έτι περαιτέρω αμελητέα. Επιπροσθέτως, από τη δικογραφία δεν διευκρινίζονται τα επιχειρήματα βάσει των οποίων το στεχικό συνταγματικό δικαστήριο ανέπτυξε τη νομολογία του συναφώς.

⁹ — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 10ης Νοεμβρίου 1992, C-326/90, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 1992, σ. I-5517), της 31ης Μαΐου 2001, C-43/99, Leclerc και Deaconescu (Συλλογή 2001, σ. I-4265), της 16ης Οκτωβρίου 2001, C-212/00, Stallone (Συλλογή 2001, σ. I-7625), και της 7 Φεβρουαρίου 2002, C-28/00, Kauer (Συλλογή 2002, σ. I-1343).

52. Κατά συνέπεια, ελλείψει αιτιολογίας προσκομισθείσας κατά τη διαδικασία και λαμβανομένων υπόψη των συνθηκών υπό τις οποίες τίθεται η προϋπόθεση κατοικίας,

θεωρώ ότι η εν προκειμένω επίδικη παροχή συνιστά μέτρο εισάγον διακρίσεις, στερούμενο αντικειμενικής και εύλογης δικαιολογίας.

B — Οι συνέπειες διαπιστώσεως παραβιάσεως της αρχής της Ένωσης περί απαγορεύσεως των διακρίσεων επί της αποφάσεως την οποία πρέπει να λάβει το αιτούν δικαστήριο

53. Η απάντηση που προτείνω να δοθεί στο δεύτερο ερώτημα θα είναι ελλιπής αν δεν συνδυαστεί με ορισμένες διευκρινίσεις περί του ιδιαίτερος συγκεκριμένου πλαισίου εντός του οποίου προέκυψε η υπό κρίση υπόθεση.

54. Κατ' αρχάς, και εισαγωγικώς, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι, όπως προανέφερα, η υπό κρίση υπόθεση βασίζεται σε νομολογία του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου σχετικά με την ερμηνεία του θεμελιώδους δικαιώματος σε παροχές κοινωνικής ασφάλισης. Ο σκοπός της νομολογίας αυτής δεν είναι άλλος παρά η ανόρθωση των πρακτικών συνεπειών της τσεχο-σλοβακικής συμβάσεως του 1992, σύμφωνα με την οποία οι Τσέχοι υπήκοοι οι οποίοι είχαν εργασθεί για Σλοβάκο εργοδότη πριν από την ημερομηνία της διαλύσεως του καθεστώτος εμπίπτουν στο καθεστώς και στην αρμοδιότητα των αρχών κοινωνικής ασφάλισης της Σλοβακικής Δημοκρατίας. Η οικονομική ζημία η οποία προκύπτει, σε σχέση με τους λοιπούς Τσέχους υπηκόους οι οποίοι εμπίπτουν στο καθεστώς και στην αρμοδιότητα των τσεχικών αρχών, είναι προδήλως σημαντική, οπότε

δικαιολογείται αναμφίβολα η ερμηνεία του περιεχομένου του άρθρου 30 του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων και βασικών ελευθεριών της Τσεχικής Δημοκρατίας προς ανόρθωση της καταστάσεως αυτής. Η λύση στην οποία κατέληξε το τσεχικό συνταγματικό δικαστήριο εξαρτιόταν επίσης από την ύπαρξη διεθνούς συνθήκης, ήτοι της πλειστάκις αναφερθείσας τσεχο-σλοβακικής συμβάσεως. Επομένως, η αναγνωρισθείσα τελικώς συμπληρωματική παροχή προέκυψε από έναν ερμηνευτικό συμβιβασμό μεταξύ της εγγυήσεως του θεμελιώδους δικαιώματος και της εκπληρώσεως των διεθνών υποχρεώσεων της Τσεχικής Δημοκρατίας.

55. Ωστόσο, το παρόν πρόβλημα συνδέεται άμεσα με το κλασικό δίλημμα το οποίο θέτουν οι κριθέντες ως εισάγοντες διακρίσεις κανόνες. Η ανόρθωση μιας κανονιστικώς ρυθμιζόμενης καταστάσεως σύμφωνα με την αρχή της ισότητας ή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, εντός μιας ενιαίας νομικής τάξεως, μπορεί να εμπίπτει στην άμεση αρμοδιότητα του επιφορτισμένου με τον έλεγχο του κανόνα δικαστή¹⁰. Ο δικαστής αυτός δύναται να ενεργήσει, και τούτο είναι το δίλημμα, είτε εξισώνοντας «προς τα άνω», ήτοι επεκτείνοντας σε όλους την ευνοϊκότερη κατάσταση, είτε «προς τα κάτω», ήτοι στερώντας από όλους το εν λόγω ευεργέτημα. Εξάλλου, σε εθνικό επίπεδο, η ανόρθωση αυτή μπορεί, κατ' αρχήν, επίσης να προκύψει από παρέμβαση του νομοθέτη με την εισαγωγή «νέου» κανόνα, ήτοι, διαφορετικού από τις δύο προηγούμενες υποθετικές περιπτώσεις, συνάδοντος με την απαγόρευση των διακρίσεων.

10 — Βλ., συναφώς, González Beilfuss, M., *Tribunal Constitucional y reparación de la discriminación normativa*, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Μαδρίτη, 2000.

56. Εντούτοις, το προδικαστικό ερώτημα, υποβληθέν κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, αφορά την ερμηνεία ή το κύρος του δικαίου της Ένωσης, οπότε η αποκατάσταση της αποτελεσματικής εφαρμογής της αρχής της ισότητας και του περιεχομένου που της αποδίδει το Δικαστήριο στην έννομη τάξη ενός κράτους μέλους απόκειται, ανά περίπτωση, στα δικαστικά ή νομοθετικά όργανα του κράτους αυτού. Ωστόσο, εν πάση περιπτώσει, αφετηρία για την ανόρθωση αυτή είναι πάντοτε μια συγκεκριμένη διαφορά οδηγούσα σε υποβολή προδικαστικού ερωτήματος και η απάντηση του Δικαστηρίου πρέπει να έχει ορισμένη χρησιμότητα. Επομένως, η απάντηση στο ερώτημα πρέπει να μπορεί να επηρεάσει τη δικαστική απόφαση η οποία θα εκδοθεί σε εύθετο χρόνο.

57. Η ένσταση της Σλοβακικής Κυβερνήσεως περί του υποθετικού χαρακτήρα της παρούσας προδικαστικής παραπομπής είναι ενδεικτική της δυσχέρειας της υπό κρίση υποθέσεως· ωστόσο, πρότεινα να απορριφθεί η ένσταση αυτή.

58. Ασφαλώς, απάντηση, όπως η προτεινόμενη, ότι η επίδικη ρύθμιση εισάγει διακρίσεις έχει, εν πάση περιπτώσει, συνέπειες γενικού χαρακτήρα στην έννομη τάξη του κράτους μέλους. Στο πλαίσιο της νομικής αυτής τάξεως πρέπει να τεθεί τέλος στην κριθείσα ως εισάγουσα διακρίσεις ρύθμιση, χρησιμοποιώντας τα προσήκοντα μέτρα. Εν προκειμένω, στο πλαίσιο της απαντήσεως που θα δοθεί στο αιτούν δικαστήριο, δεν πρέπει να κριθεί το ζήτημα αν θα παρέμβουν μόνον οι δικαστές ή ο νομοθέτης ή, τέλος, το συνταγματικό δικαστήριο.

59. Ωστόσο, σημασία έχουν επίσης οι άμεσες συνέπειες που θα έχει η απάντησή μας για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, η οποία προκάλεσε τη δημιουργία του προδικαστικού ερωτήματος, εφόσον από την απάντηση αυτή εξαρτάται το αν πολίτης της Ένωσης μπορεί να λάβει συγκεκριμένη παροχή γήρατος η οποία, κατά το σκεπτικό του τσεχικού συνταγματικού δικαστηρίου επί του οποίου βασίζεται η νομολογιακή προέλευση του επίδικου κανόνα, πρέπει να αντιστοιχεί σε ένα αξιοπρεπές ελάχιστο όριο εισοδήματος. Το δίκαιο της Ένωσης βασίζεται σε ένα σύνολο αξιών που το καθοδηγούν και το εμπνέουν, η έντονη ακτινοβολία του οποίου μπορεί να επηρεάσει τις αποφάσεις των θεσμικών του οργάνων και, ειδικότερα, των δικαστικών αποφάσεων¹¹.

60. Επομένως, όπως επισήμανα, η απάντηση που προτείνω να δοθεί στο δεύτερο υποβληθέν ερώτημα έχει γενικές και άμεσες επιπτώσεις στην έννομη τάξη του κράτους μέλους. Ωστόσο, κατά την άποψή μου, η απάντηση αυτή δεν μπορεί να έχει ως άμεσο αποτέλεσμα ότι θα γίνει δεκτό το αίτημα του τσεχικού φορέα κοινωνικής ασφάλισως. Σημειωτέον ότι δεν προτείνω ότι το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εφαρμόσει, εν προκειμένω, ρύθμιση η οποία, συγχρόνως, θεωρώ ότι εισάγει διακρίσεις. Αντιθέτως, υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της προκειμένης προδικαστικής παραπομπής, προτείνω το αιτούν δικαστήριο

11 — Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 23ης Οκτωβρίου 2007, C-403/05, Κοινοβούλιο κατά Επιτροπής (Συλλογή 2007, σ. I-9045, σκέψη 56)· της 20ής Μαΐου 2008, C-91/05, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (Συλλογή 2008, σ. I-3651)· της 3ης Σεπτεμβρίου 2008, C-402/05 P και C-415/05 P, Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή 2008, σ. I-6351, σκέψη 303), και της 2ας Μαρτίου 2010, C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08, Salahadin Abdulla κ.λπ. (Συλλογή 2010, σ. I-1493).

να μη θεωρήσει ότι η απόφαση που θα δοθεί στο ερώτημά του αρκεί για να γίνει δεκτή η αξίωση του CSSA.

61. Όπως επισήμανα, η νομική τάξη της Ένωσης εμπνέεται από αξίες στις οποίες αποδίδεται αρκούντως μεγάλη σημασία ώστε να αποκλείεται κάθε συνέπεια όπως η προαναφερθείσα. Επομένως, συνομολογείται ότι το Δικαστήριο εμπνέεται από πολλών ετών από τις αξίες αυτές προς αποκατάσταση της εφαρμογής της αρχής της ισότητας.

62. Συγκεκριμένα, η νομολογία του Δικαστηρίου περιλαμβάνει σαφείς ενδείξεις συναφώς.

63. Επομένως, οι πολιτικές περί ισότητας των φύλων έδωσαν στο Δικαστήριο την ευκαιρία να εξετάσει τις συνέπειες οι οποίες προκύπτουν από την ανόρθωση μιας δυσμενούς διακρίσεως. Με την απόφαση *Federatie Nederlandse Vakbeweging*¹², το Δικαστήριο έκρινε, σχετικά με οδηγίες περί ίσης μεταχείρισεως ανδρών και γυναικών, μεταξύ άλλων στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, ότι οι γυναίκες που είναι θύματα δυσμενούς μεταχειρίσεως έχουν δικαίωμα «*ίσης μεταχείρισεως και υπαγωγής στο ίδιο καθεστώς με τους άνδρες που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση*», το δε καθεστώς αυτό εξακολουθεί να αποτελεί, εφόσον η παραπάνω οδηγία δεν έχει εκτελεστεί, το μόνο νόμιμο σύστημα αναφοράς»¹³. Η λύση αυτή, η οποία έγινε

δεκτή στην περίπτωση κράτους που δεν είχε λάβει μέτρα για τη μεταφορά της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη, υποχρέωνε τον εθνικό δικαστή να ανορθώσει τη δυσμενή διακρίση υπό συγκεκριμένη έννοια: θέτοντας τη γυναίκα σε ίση θέση με την ομάδα των δικαιούχων. Κατόπιν, το Δικαστήριο επέκτεινε τη νομολογία αυτή σε περιπτώσεις στις οποίες τίθεται ζήτημα έμμεσης διακρίσεως, επίσης λόγω φύλου. Επομένως, στην υπόθεση *Ruzius-Wilbrink*¹⁴, το Δικαστήριο τόνισε ότι, αναλόγως με όσα ισχύουν σε περίπτωση έμμεσης διακρίσεως, «*σε περίπτωση άμεσης διακρίσεως [...] οι ανήκοντες στη μειονεκτούσα κατηγορία, άνδρες ή γυναίκες, δικαιούνται να υπαχθούν στο ίδιο καθεστώς με τους άλλους δικαιούχους του επιδόματος*»¹⁵.

64. Σημειωτέον ότι η προαναφερθείσα νομολογία αναπτύχθηκε σημαντικά το 1991, όχι μόνον από τις οδηγίες περί ισότητας αλλά και από τη Συνθήκη. Συγχρόνως, το Δικαστήριο ανέπτυξε περαιτέρω τους κανόνες τους οποίους πρέπει να ακολουθήσει το επιλαμβανόμενο της διαφοράς της κύριας δίκης εθνικό δικαστήριο. Με την απόφαση *Nimz*, το Δικαστήριο έκρινε ότι το θύμα της διακρίσεως πρέπει να απολαύει του ιδίου καθεστώτος με τον δικαιούχο σε υπόθεση αφορώσα το άρθρο 141 ΕΚ (νυν άρθρο 157 ΣΛΕΕ), και πρόσθεσε ότι το εθνικό δικαστήριο το οποίο πρέπει να εφαρμόσει τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης «*έχει την υποχρέωση να εξασφαλίζει πλήρως την αποτελεσματικότητα των κανόνων αυτών, αφήνοντας εν ανάγκη, με δική του απόφαση, ανεφάρμοστες τις αντίθετες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας, χωρίς να υποχρεούται να ζητήσει ή να*

12 — Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 1986, 71/85 (Συλλογή 1986, σ. 3855).

13 — Όπ.π., σκέψη 23 (η υπογράμμιση δική μου).

14 — Απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 1989, C-102/88 (Συλλογή 1989, σ. 4311).

15 — Όπ.π., σκέψη 20 (η υπογράμμιση δική μου).

αναμείνει την προηγούμενη εξαφάνισή τους είτε δια της νομοθετικής οδού είτε με οποιαδήποτε άλλη συνταγματική διαδικασία»¹⁶.

65. Η προαναφερθείσα νομολογία εξακολουθεί, μέχρι σήμερα, να είναι σταθερή και πάγια¹⁷. Δύναται να συνοψισθεί ως εξής: όταν ένα δικαστήριο διαπιστώνει ότι ένα εθνικό μέτρο παραβιάζει την αρχή της Ένωσης περί απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω φύλου, υποχρεούται να επεκτείνει τη νομική κατάσταση των δικαιούχων σε αυτούς οι οποίοι υπέστησαν τη δυσμενή μεταχείριση. Τίποτα δεν εμποδίζει το οικείο κράτος να τροποποιήσει τη λύση αυτή και να στερήσει το ευεργέτημα αυτό από όλους, δηλαδή να αποκαταστήσει τη δυσμενή διάκριση «προς τα κάτω». Ωστόσο, ενόσω οι αρχές δεν λαμβάνουν τέτοια απόφαση, τα δικαστήρια πρέπει, βάσει του δικαίου της Ένωσης¹⁸, να επεκτείνουν το νομικό καθεστώς των δικαιούχων σε όποιον υφίσταται άνιση μεταχείριση.

66. Είναι δύσκολο να παραβλεφθεί το γεγονός ότι η προπαρατεθείσα νομολογία αφορά έναν ιδιαίτερο τομέα, ο οποίος δεν έχει σχέση

με την παρούσα υπόθεση: τις πολιτικές σε θέματα ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, ιδίως, στον τομέα της εργασίας. Εντούτοις, η νομολογία αυτή δεν βασίζεται αποκλειστικώς στις πολιτικές για την ίση μεταχείριση των δύο φύλων. Η νομολογία Nimz βασίζεται σε λόγους που αφορούν άλλους τομείς του δικαίου της Ένωσης, περιλαμβανομένης της κοινωνικής ασφαλίσεως και της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, όπως θα εκτεθεί κατωτέρω.

67. Νομική βάση της νομολογίας Nimz είναι το άρθρο 141 ΕΚ, κατά το οποίο τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν την εφαρμογή της αρχής της ισότητας των αμοιβών μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η διάταξη αυτή αντανακλά τη βούληση του νομοθέτη της Ένωσης να καταπολεμήσει ένα ιδιαίτερος μισητό είδος δυσμενούς διακρίσεως, ήτοι τη διάκριση λόγω φύλου, σε έναν τομέα όπου διακυβεύονται συμφέροντα σχετικά με την κοινωνική προστασία, όπως η εργασία. Συναφώς, το άρθρο 3 του κανονισμού 1408/71 απαγορεύει επίσης κάθε διάκριση βασιζόμενη σε λόγο ο οποίος έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ένωση: την ιθαγένεια. Η μεταχείριση, η οποία πρέπει να επιφυλάσσεται στην εν λόγω διάκριση, προκύπτει από το άρθρο 12 ΕΚ το οποίο απαγορεύει ρητώς, όπως όλες οι ελευθερίες κυκλοφορίας, κάθε κρατικό μέτρο το οποίο βασίζεται, άμεσα ή έμμεσα, σε κριτήρια ιθαγένειας. Στα προεκτεθέντα προστίθεται ότι ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιβεβαιώνει τον προνομιακό χαρακτήρα της καταπολεμήσεως των διαφόρων μορφών δυσμενούς διακρίσεως, την οποία απαγορεύει ρητώς και ατομικώς με τα άρθρα 31, παράγραφος 2, και 23, αντιστοίχως.

16 — Απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1991, C-184/89 (Συλλογή 1991, σ. I-297, σκέψη 19).

17 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 28ης Σεπτεμβρίου 1994, C-408/92, Avdel Systems (Συλλογή 1994, σ. I-4435, σκέψεις 16 και 17), της 12ης Δεκεμβρίου 2002, C-442/00, Rodríguez Caballero (Συλλογή 2002, σ. I-11915, σκέψεις 42 και 43), της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, C-81/05, Cordero Alonso (Συλλογή 2006, σ. I-7569, σκέψεις 45 και 46), καθώς και τις διατάξεις, κατά το άρθρο 104, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας, όπως η διάταξη της 16ης Ιανουαρίου 2008, C-128/07 έως C-131/07, Molinari κ.λπ. (σκέψη 23).

18 — Περί της νομολογίας Nimz, βλ. Adinolfi, A., *Common Market Law Review*, vo. 29, 1992, Burrigato, G., «La discriminazione indiretta secondo la Corte di giustizia: oneri probatori e sanzioni», *Rivista italiana di diritto pubblico comunitario*, 1993, Deakin, S., «Levelling Down Employee Benefits», *The Cambridge Law Journal*, τόμος 54, 1995 και More, G., «Seniority Pay for Part-time Workers», *European Law Review* 1991.

68. Ομοίως, το άρθρο 141 ΕΚ και η νομολογία Nimz επιδιώκουν έναν από τους σκοπούς του άρθρου 2 ΕΚ, σύμφωνα με τον οποίο η Κοινότητα «έχει ως αποστολή [...] να προάγει στο σύνολο της Κοινότητας [...] την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών [...]», και μάλιστα σε «υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας». Η τελευταία αυτή περίοδος, εμμένοντας στην ανάγκη επιτεύξεως ενός ορισμένου επιπέδου κοινωνικής προστασίας, εκφράζει ένα κοινό σημείο των σκοπών που είναι εγγενείς στην ευρωπαϊκή ρύθμιση περί κοινωνικής ασφάλισης. Επομένως, η απαγόρευση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, όπως εν προκειμένω, βασίζεται στις ίδιες αξίες κοινωνικής προστασίας των εργαζομένων, οι οποίες κατοχυρώνονται με τις συνθήκες της Ένωσης και είναι κοινές με αυτές επί των οποίων βασίζεται η απαγόρευση διακρίσεων λόγω φύλου στον τομέα της εργασίας¹⁹.

69. Παρά τα προεκτεθέντα, είναι επίσης αληθές ότι η κοινωνική πολιτική απαιτεί πάντοτε κάθε νομική κατάσταση να λαμβάνεται υπόψη συνολικώς και, ειδικότερα, να δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στα χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά τα οποία καθορίζουν τα συστήματα παροχών κοινωνικής ασφάλισης

και αρωγής των κρατών μελών. Η προσοχή αυτή είναι ακόμα μεγαλύτερη στην περίπτωση του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθόσον οι κοινωνικές πολιτικές της Ένωσης απλώς συντονίζουν, και δεν ενοποιούν ή εναρμονίζουν, τα εθνικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης. Κατά συνέπεια, απαιτείται η ανεύρεση λύσεων εξισορροπήσεως των κοινωνικών αξιών, τις οποίες αντανακλά μια αρχή όπως η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, με την προστασία της οικονομικής αυτονομίας και ακεραιότητας που απαιτούν τα εθνικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης. Ωστόσο, αυτή είναι ακριβώς η πραγματοποιηθείσα με τη νομολογία Nimz στάθμιση εφόσον, όπως διευκρίνισα στο σημείο 64 των προτάσεών μου, το Δικαστήριο απλώς απαιτεί από τον δικαστή ανόρθωση της διακρίσεως *ad casum*, αλλά αφήνει στον νομοθέτη ή στο συνταγματικό όργανο του οικείου κράτους την ανεύρεση οποιασδήποτε λύσεως για τη γενική ανόρθωση της διακρίσεως. Επομένως, η απόφαση Nimz διασφαλίζει ορισμένο επίπεδο προστασίας στο πρόσωπο το οποίο εμπλέκεται στη διαφορά και προκαλεί την απάντηση που θα δοθεί από το δικαστήριο, αλλά αναθέτει σε κάθε κράτος μέλος την αποστολή ανευρέσεως λύσεως για γενική ανόρθωση της διακρίσεως. Βάσει της συλλογιστικής αυτής, διάκριση λόγω ιθαγενείας στο πλαίσιο της κοινωνικής ασφάλισης, όπου είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη το συνολικό πλαίσιο κάθε εθνικού συστήματος πρόνοιας, μπορεί επίσης να αποτελέσει αντικείμενο ανορθώσεως *ad casum*, αφήνοντας στο κράτος μέλος την επιλογή λύσεως για γενική ανόρθωση της διακρίσεως, μέσω των νομοθετικών ή συνταγματικών διαδικασιών της έννομης τάξεώς του.

70. Ως συμπέρασμα, και με την επιφύλαξη όσων εκθέσω κατωτέρω, θεωρώ ότι η

19 — Παραπέμπω συναφώς στις αποφάσεις της 18ης Νοεμβρίου 2007, C-341/05, *Laval un Partneri* (Συλλογή 2007, σ. I-11767, σκέψεις 104 και 105), και της 11ης Δεκεμβρίου 2007, C-438/05, *International Transport Workers' Federation και Finnish Seamen's Union, αποκαλούμενη «Viking Line»* (Συλλογή 2007, σ. I-10779, σκέψη 79), με τις οποίες το Δικαστήριο έκρινε, αφού τόνισε τους κοινωνικής φύσεως σκοπούς της Κοινότητας, ότι, «δεδομένου ότι οι σκοποί της Κοινότητας δεν είναι μόνον οικονομικοί αλλά και κοινωνικοί, τα δικαιώματα που απορρέουν από τις διατάξεις της Συνθήκης περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων πρέπει να σταθμίζονται με τους σκοπούς που επιδιώκει η κοινωνική πολιτική, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται, ιδίως, όπως προκύπτει από το άρθρο 136, πρώτο εδάφιο, ΕΚ, η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, για να καταστεί δυνατή η εναρμόνισή τους με παράλληλη διατήρηση της πρόοδου, η κατάλληλη κοινωνική προστασία και ο κοινωνικός διάλογος».

απάντηση στο παρόν προδικαστικό ερώτημα, με το οποίο τίθεται το ζήτημα του εισάγοντος διακρίσεις χαρακτήρα συμπληρωματικής παροχής κοινωνικής ασφάλισης, πρέπει να εμπνευσθεί από τη νομολογία Nimz. Δεδομένου ότι αμφότερες οι περιπτώσεις έχουν κοινή νομική βάση, αξίες και στάθμιση συμπεριόντων, δεν υπάρχει εμπόδιο στην εφαρμογή της προαναφερθείσας προσεγγίσεως σε υπόθεση όπως η προκειμένη.

72. Στην υπόθεση Nimz, όπως και στην πλειονότητα των υποθέσεων περί δυσμενούς διακρίσεως, ιδιώτης ο οποίος είναι θύμα δυσμενούς διακρίσεως απαγορευόμενης από το δίκαιο της Ένωσης προσέφυγε ενώπιον δικαστηρίου και, επομένως, το Δικαστήριο επέβαλε στο αιτούν δικαστήριο να εφαρμόσει στον προσφεύγοντα το ίδιο καθεστώς με αυτό το οποίο απολαύει η προνομιακή ομάδα. Σε περίπτωση όπως της Marie Landtovà, όπου η προσφεύγουσα είναι η δικαιούχος του διακριτικού μέτρου, το αιτούν δικαστήριο δεν μπορεί να επεκτείνει τη συμπληρωματική παροχή στα θύματα της δυσμενούς διακρίσεως· τούτο δε για τον απλούστατο λόγο ότι δεν είναι διάδικοι στη διαδικασία.

71. Συγκεκριμένα, κατόπιν των προεκτεθέντων, μας απομένει να επανεξετάσουμε τις ιδιαίτερες περιστάσεις της προκειμένης περιπτώσεως, διότι πρέπει να καθορισθεί αν το γεγονός ότι το ζήτημα της διακρίσεως τίθεται «αντίστροφα» έχει οποιαδήποτε συνέπεια στην προτεινόμενη λύση. Όπως εκτέθηκε στα σημεία 28 έως 30 των προτάσεών μου, το πρόσωπο το οποίο υπέβαλε ενώπιον των δικαστηρίων την αίτηση με σκοπό να τεθεί τέλος στην άνιση μεταχείριση δεν είναι θύμα της δυσμενούς διακρίσεως. Αντιθέτως, την παρούσα διαφορά προκάλεσε η δικαιούχος, Marie Landtovà, η οποία υποχρεώθηκε να προσφύγει ενώπιον των δικαστηρίων επειδή οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης αρνήθηκαν να της χορηγήσουν συμπληρωματική παροχή.

73. Το ζήτημα το οποίο τίθεται εν προκειμένω είναι συγχρόνως απλούστερο και ασύνηθες: πρέπει να αποκλεισθεί ότι η διαπίστωση του διακριτικού χαρακτήρα της εθνικής ρυθμίσεως έχει ως άμεσο αποτέλεσμα ότι δικαιολογεί την κατάργηση, εν προκειμένω, του πλεονεκτήματος που αναγνωρίζει ο νόμος στο πρόσωπο το οποίο εμπίπτει στο υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διατάξεως. Επομένως, τούτο ισχύει μέχρις ότου η Τσεχική Δημοκρατία θεσπίσει γενικής ισχύος ρύθμιση στον τομέα αυτόν, σύμφωνα με τις νομοθετικές ή συνταγματικές διαδικασίες της έννομης τάξεώς της.

IX — Πρόταση

74. Βάσει των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο Nejvyšší správní soud ως εξής:

- «1) Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν απαγορεύει εθνική νομολογία δυνάμει της οποίας φορέας κοινωνικής ασφάλισης πρέπει να χορηγεί, κατόπιν αιτήσεως, σε συγκεκριμένα πρόσωπα συμπληρωματική παροχή, το ποσό της οποίας αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ της παροχής που τους αντιστοιχεί σε άλλο κράτος μέλος και της παροχής που θα τους αντιστοιχούσε στο κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοοι.
- 2) Τα άρθρα 3 και 10 του κανονισμού 1408/71, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα του άρθρου 39 ΕΚ, έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν συμπληρωματική παροχή κοινωνικής ασφάλισης η οποία αναγνωρίζεται μόνο στους Τσέχους υπηκόους που κατοικούν στο έδαφος της Τσεχικής Δημοκρατίας και έχει τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά. Εντούτοις, υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της προκειμένης υποθέσεως, η απάντηση στο προηγούμενο ερώτημα δεν δύναται να χρησιμεύσει ως βάση για τις αξιώσεις του CSSA στο πλαίσιο της διαδικασίας της κύριας δίκης.»